

DE UTRECHTSE STADSCOLLECTIE

Van onzichtbaar naar zichtbaar

Deel 2

Vervolgonderzoek in opdracht van de historische Vereniging Oud-Utrecht
juni 2008

Een onderzoek naar mogelijkheden om
de Utrechtse Stadscollectie
zichtbaar te maken.

*Het onderzoek is uitgevoerd door
Ingrid den Daas-Dammers en Tim Schoots-Timmerman
bestuursleden van de Historische Vereniging Oud-Utrecht*

Inhoudsopgave

Pagina

	Inleiding	1
1	Doel van de gesprekken	1
2	Algemeen.....	2
2.1	Stand van zaken en visie bij musea en andere culturele instellingen betreffende de Utrechtse stadscollectie	2
2.2	Algemene vaststelling.....	4
3.1	Ideeënlijstje van de diverse directies ten aanzien van de presentatie van de stadscollectie.....	4
3.2	Utrecht als Culturele Hoofdstad	6
4.1	Conclusies van Oud-Utrecht	6
4.2	Aanbevelingen van Oud-Utrecht	7
	Utrecht voor Beginners.....	9

Inleiding

In 2007 hebben twee bestuursleden van de historische Vereniging Oud-Utrecht verschillende museadirecties geïnterviewd over de presentatie van de Utrechtse stadscollectie. De resultaten van deze gesprekken zijn vastgelegd in de Nota 'De Utrechtse Stadscollectie, van onzichtbaar naar zichtbaar' (januari 2008).

De bestuursleden van Oud-Utrecht hebben inmiddels een tweede ronde gesprekken gevoerd over de presentatie van de Utrechtse stadscollectie met de directies van de overige musea en vertegenwoordigers van culturele instanties in de stad Utrecht.

In deze nota wordt verslag uitgebracht van de resultaten van deze tweede ronde en worden de eindconclusies en aanbevelingen van het gehele onderzoek opgenomen.

De vervolggesprekken zijn gevoerd met:

Mw. D. van den Broek, directeur Aboriginalmuseum (AMU)

F. de Gelder, directeur Museum van Speeldoos tot Pierement

T. Kuipers, directeur Geldmuseum, mw. F. van der Wiel, projectmanager museumkwartierproject

E. Kylstra en M. Stafleu, respectievelijk: hoofd afdeling Archeologie en Bouwhistorie en hoofd afdeling Monumenten gemeente Utrecht

W. Manuhutu, directeur museum Maluku

R. Trum, manager Rondon

J. de Viet, programmadirecteur Stadspromotie

P. van Vlijmen, directeur Spoorwegmuseum

A. van Wersch, directeur Volksbuurtmuseum Wijk-C

We zijn de geïnterviewden zeer erkentelijk voor hun medewerking en inhoudelijke inbreng.

1. Doel van de gesprekken

1. Het in kaart brengen van de huidige stand van zaken bij de hierboven genoemde musea en andere culturele instellingen betreffende de Utrechtse stadscollectie.

2. Inventarisatie van mogelijkheden, wensen en visie van de hierboven genoemde musea en instellingen wat betreft de toekomstige presentatie van deze collectie.

Wij hebben de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de gesprekken in deze vervolgnota verwerkt.

De discussie is nu op gang in zowel de culturele wereld als in de politieke. Wij hopen met deze tweede ronde verslaggeving de discussie over inhoud en visie, rondom de presentatie van de stadscollectie, verder richting te geven.

2. Algemeen

Op basis van de diverse financieringsstromen dient onderscheid gemaakt te worden tussen de musea en cultuurhistorische instellingen in de stad Utrecht. Drie instellingen worden gefinancierd door de Gemeente: het Centraal Museum, Het Utrechts Archief en het Archeologisch- en Bouwhistorisch Centrum (ABC). De overige musea en cultuurhistorische instellingen zijn ofwel in particuliere handen of worden gefinancierd door het Rijk.

Ook de omvang van de musea verschilt: van klein tot groot, van meer gedifferentieerd tot meer thematisch.

Daarnaast is er een aantal culturele instellingen dat geen eigen collectie bezit, maar op verschillende wijzen een nauwe band met de historie van de stad onderhoudt. Het ABC beschikt weer wel over een eigen collectie maar is afhankelijk van een goede museale ruimte om te kunnen exposeren.

De themamusea richten zich op bezoekers uit heel Nederland en daarbuiten. Zij bezitten geen specifieke Utrechtse stadscollectie. Wel worden wijkgerichte projecten van deze musea mondjesmaat uitgevoerd. Educatie is, zoals bij praktisch iedere culturele instelling, een belangrijk onderdeel van hun beleid.

Het Museum Maluku neemt een bijzondere plaats in. De geschiedenis van de Molukken en hun bewoners is onderdeel van onze nationale geschiedenis en speelt zich zowel op de Molukken als in Nederland af en daarmee ook in Utrecht.

Ook het Aboriginalmuseum bezit een geheel eigen -niet aan Nederland gebonden- collectie, maar is door haar aanwezigheid op een centrale plaats in de stad een museum dat interessant maakt voor een speciale doelgroep.

2.1. Stand van zaken en visie bij musea en andere culturele instellingen betreffende de Utrechtse stadscollectie

Het Nationaal museum van Speeldoos tot Pierement is uitgegroeid tot een internationaal vermaard museum dat mechanische muziekinstrumenten bewaart, tentoonstelt en daarnaast een belangrijke nieuwe restauratiewerkplaats bezit. Het museum heeft geen stadscollectie. 'Het kernverhaal betreffende de Utrechtse stadscollectie draait om het Domplein, Het Utrechts Archief, Museum Catharijneconvent en het Centraal Museum', aldus directeur F. de Gelder. 'Als gevolg van de huidige financieringsstructuur worden musea min of meer worden gedwongen de nadruk te leggen op het binnenhalen van grote bezoekersstromen', aldus De Gelder.

Het **Geldmuseum** bezit eveneens geen eigen stadscollectie en beheert de Rijkscollectie munten en penningen. Het museum heeft een landelijke functie, maar er is zeker oog voor de financiële historie van de stad.

Er is veel historisch materiaal aanwezig maar er bestaat onderling weinig samenhang tussen de musea en hun respectievelijke collecties. De heer T.

Kuipers deelt mee dat een aantal grotere musea een projectgroep Museumkwartier heeft samengesteld, waarvan de heer Kuipers nu voorzitter is en dat deze groep door één gezamenlijke projectcoördinator wordt begeleid. Men hoopt op deze wijze tot een betere samenwerking en programmering te komen. Zo verschijnt er binnenkort een gemeenschappelijke museumnota waarin 'een nieuwe wind zal waaien', aldus de heer Kuipers.

Deze musea haken tevens in op het project de 'Vrede van Utrecht' in 2013.

In het **Spoorwegmuseum** wordt een historisch concept speels en luchtig voorgeschoteld. Er is geen specifieke gerichtheid op de stad Utrecht, het is een landelijk museum. Het is een uitnodigend 'beginnersmuseum'. Uitgangspunten hierbij zijn: een grootse- en spannende opstelling met oog voor romantiek. Dit spreekt mensen aan en dit komt weer tot uiting in de bezoekersaantallen. Volgens directeur P. van Vlijmen 'zijn musea vaak saai. Hierdoor loopt het bezoekersaantal terug en zullen de musea als er geen conceptverandering plaats vindt gedoemd zijn te verdwijnen'.

De hoop dat de raad meer aandacht krijgt voor cultuur kan meehelpen een visie betreffende de Utrechtse stadscollectie te ontwikkelen. 'Er is juist nu een revival van de geschiedenis en daar kan in Utrecht meer op ingespeeld worden', aldus Van Vlijmen.

Het wijkgerichte **Volksbuurtmuseum** werkt incidenteel samen met de grote musea. De grote geschiedenisfeiten horen daar niet thuis, maar wel die van de gewone burger, die uiteraard een centrale rol speelt in de geschiedenis van de stad. Het Volksbuurtmuseum is mede afhankelijk van bijdragen van donateurs. Helaas loopt het aantal daarvan jaarlijks terug en er zijn te weinig middelen om door te groeien. De gewenste uitbreiding met een uitbouw komt moeilijk van de grond door het niet verlenen van de benodigde vergunningen. Er is wel gemeentelijke aandacht voor het museum.

Het eveneens kleine **Museum Maluku** neemt een aparte plaats in binnen onze nationale geschiedenis. Het is een echt Moluks museum, dat mede door middel van educatie de verbinding tussen heden en verleden duidelijk wil maken. Zo wordt ook de jeugd een vollediger beeld van onze geschiedenis en de relatie tussen Nederland en de Molukken geboden.

Het **Aboriginal Art Museum** bezit geen eigen stadscollectie, maar heeft wel een visie op het museumbeleid in Utrecht. 'Goede musea moeten zowel binnen een cultureel plan als binnen een economisch en toeristisch plan passen', aldus directeur D. van den Broek. Het evenementenbeleid in Utrecht is volgens haar goed, nu het structureel ontwikkelen van cultuurhistorisch beleid nog.

De collecties van het **Archeologisch en Bouwhistorisch Centrum (ABC)** worden nu in beperkte mate in het ABC zelf aan de Zwaanssteeg tentoongesteld. Voor deze grote gemeentelijke collectie museale voorwerpen (6000 dozen) zou het Centraal Museum de aangewezen plek zijn voor de presentatie aan een breed publiek. Vastgesteld wordt door de heren E. Kylstra en M. Stafleu dat 'er momenteel wel gemeentelijk beleid ontwikkeld wordt in de vorm van een beleidsmatig groeimodel, maar dat deze ontwikkeling nog in een pril stadium verkeert. De uitgangspunten hierin zijn vooralsnog zeer fragmentarisch'. Er wordt vooral geredeneerd vanuit de musea en niet vanuit behoeften van de stad. Dat laatste zouden zij graag zien.

Random is zonder eigen collectie, maar als bezoekerscentrum zeer betrokken bij het historisch verleden van de stad. Manager R. Trum is van mening dat eerst de inhoud van het erfgoed geïnventariseerd en vastgesteld dient te worden, zowel in de stad, als in de provincie. De potentiële collectie is namelijk bij niemand exact bekend. De inventarisatie moet op zoveel mogelijk locaties geschieden. Pas na inventarisatie wordt duidelijk hoe compleet de collectie is en wat er van belang is om in het kader van de Utrechtse stadscollectie te presenteren.

Vanuit de visie van **Stadspromotie** bij monde van de heer J. de Viet zou het Centraal Museum zorg moeten dragen voor de Utrechtse stadscollectie.

De huidige museumnota zou aanvulling en bijstelling behoeven en de behoeften van de stad zouden meer nadruk moeten krijgen in die nota. Zo verdient naar zijn mening 'het cultureel monumentaal erfgoed van de stad een eigen bijzondere plaats'.

Vanuit de zienswijze van Stadspromotie dat de publiekspresentatie van groot belang is, zijn voorbeelden als het project Domplein 2013 en Het Utrechts Archief aan de Hamburgerstraat belangrijke initiatieven.

2.2. Algemene vaststelling

- Het ontbreken van de presentatie van de Utrechtse stadscollectie, is in welke vorm dan ook, een groot manco.
- Een gemeentelijke visie op de Utrechtse stadscollectie en in ruimere zin op de cultuurhistorie wordt tot op heden gemist en het vrijwel ontbreken van een verwijzing naar de musea in de gemeentelijke cultuurnota (2007) wordt als een gemiste kans beschouwd.
- De rol van Oud-Utrecht als katalysator wordt algemeen gewaardeerd en ondersteund. De nota DUS (januari 2008) is een prima startpunt voor verdere discussie geweest om op andere wijze na te denken over het thema stadsgeschiedenis.
- De relatie tussen gemeente en provincie laat, op cultuurhistorisch terrein, te wensen over. Maar ook de samenwerking tussen de Utrechtse musea en de provinciale musea is onvoldoende uitgewerkt.
- Het museumbeleid hoort qua inhoud bij de musea en de gemeente mag niet op de stoel van de musea gaan zitten. De gemeentelijke politiek hoort voorwaardenscheppend te zijn in de sfeer van faciliteren van cultuurhistorische projecten en het beschikbaar stellen van de benodigde financiële en infrastructurele middelen, etc. Daarin hoort de gemeente een transparant en eigen beleid te voeren.

3.1. Ideeënlijstje van de diverse directies ten aanzien van de presentatie van de stadscollectie

- De musea moeten zich meer naar buiten richten, meer open naar de stad: het historische concept op een leuke, speelse manier aanbieden aan de bezoeker. De presentaties moeten creatief, afwisselend en innovatief zijn. Minder statisch, meer dynamisch! De samenhang met de stad kan worden versterkt door evenementen, bijv. Trajectum Lumen (2009) of mysteriespelen in de open lucht. Utrecht als spannende stad met een duidelijke cultuurhistorische routing, die ruim vóór 2018 moet zijn uitgezet.
- Meer uitgaan van het publiek en minder vanuit de musea. Onderzoeken wat bezoekers willen zien en beleven en daar op in spelen. De stad zelf mag echter geen museum worden.
- Het virtuele museum en een virtuele wandelroute zijn een belangrijke stap tot innovatie.
- Samenwerking tussen de musea en nadenken over een goede programmering dienen te worden uitgewerkt. Gezamenlijke presentatie

maakt sterk, daarom moeten ook de directies van de locaties zonder een Utrechtse stadscollectie of helemaal zonder collectie deelnemen aan deze discussie. Tevens kan de rol van de (dynamische) stad opgenomen worden in de nieuwe programmering rond de stadsgeschiedenis.

- Stads promotie is een belangrijk middel om het imago van de stad Utrecht te versterken. Cultuur is een belangrijk voertuig om Utrecht te ontwikkelen tot een kwalitatief hoogstaande en stevige stad, waarin het interessant is om te verblijven en in te investeren. Naast de musea kan monumentaal cultureel erfgoed een rol in de toekomstige presentatie vervullen en binnen een toeristisch concept een functie krijgen.
- Het op een nieuwe manier naar het voorzieningenbeleid kijken kan een andere visie bevorderen over het vergroten van het publieksbereik.
- Meermalen is gesteld dat het Domplein een spilfunctie moet krijgen. Aanvullend hierop zal de rol van Het Utrechts Archief, het Museum Catharijneconvent en het Centraal Museum uitgewerkt moeten worden. Deze gedachte sluit aan bij de huidige trend van projecten en evenementen om het Domplein nieuw leven in te blazen en te positioneren als centraal punt in de stad.
- De visies over ten toonstellen op één of meer locaties lopen uiteen. De presentatie van de Utrechtse stadscollectie op meerdere locaties heeft de voorkeur, waarbij het Centraal Museum een leidende rol krijgt toebedeeld. Daarbij wordt opgemerkt dat niet ieder museum geschikt is of kan worden aangewezen om een deel van de Utrechtse stadscollectie tentoon te stellen. Verder worden genoemd: het inrichten van een nieuw gebouw (vrijkomende Beatrix-gebouw), het oprichten van een kunsthall waarin meerdere musea gezamenlijk exposeren. Moderne kunst van het Centraal Museum kan daar in wisselexposities getoond worden en de Utrechtse stadscollectie kan dan in het oude gebouw van het Centraal Museum zelf blijven. Het samenvoegen van het Centraal Museum en het Universiteitsmuseum in een nieuw gebouw, als museum voor kunst en wetenschap is een mogelijkheid. Ook in dit geval zou het gebouw van het Centraal Museum voor de Utrechtse stadscollectie gebruikt kunnen worden of alleen voor Beeldende Kunst.
- Een bijzondere visie is het vinden van een nieuwe meer geschikte locatie voor het Centraal Museum. Het vrijkomende oude gebouw zou dan als hotel ingericht kunnen worden.
- Men is bezorgd over de situatie en het toekomstige profiel van het Centraal Museum. De positie en functie van dit museum zouden snel helder moeten worden. In principe gaat men er vanuit dat de presentatie van de Utrechtse stadscollectie in het Centraal Museum haar basis moet hebben.
- De archeologische collectie van het ABC zou voor een breed publiek juist in het Centraal Museum gepresenteerd kunnen worden.
- De potentiële collectie is niet geheel bekend, maar na een uitgebreide inventarisatie en verder onderzoek kan duidelijk worden hoe belangrijk en compleet de hele collectie is. Op grond daarvan kan een goed tentoonstellingsbeleid worden uitgewerkt. Noodzakelijke voorwaarde is een gezamenlijke programmering én het afstemmen van de collecties op elkaar.

- De wijkmusea met hun geschiedenis over de gewone mens zijn te weinig opgenomen in de onderlinge samenwerking. Aansluiting vinden in beleidsmatig opzicht wordt daardoor lastig voor deze musea.
- Er is veel belangstelling voor de Utrechtse geschiedenis en de gemeente moet hier meer en beter op inspelen. De tijd is rijp voor veranderingen in het cultuurhistorisch beleid.
- Ten aanzien van de samenwerking met de provincie stelt men vast dat deze niet optimaal is. Het oprichten van een netwerkorganisatie van de Utrechtse musea met andere provinciale historische musea kan behulpzaam zijn bij het verbeteren van deze relatie.
- Op gemeentelijk niveau moet de link naar het project "Van collectie naar connectie" verder uitgewerkt worden.

3.2 Utrecht als Culturele Hoofdstad

Alle musea haken in op de 'Vrede van Utrecht' in de aanloop en opmaat naar Utrecht als Culturele hoofdstad 2018.

Maar Culturele Hoofdstad is geen doel op zich, maar een mogelijkheid om cultuurhistorisch beleid te ontwikkelen. Er moet minder gebrainstormd en meer 'gewoon gedaan' worden. Men moet zich richten op een samenhangend structureel programma met verschillende invalshoeken dat interessant is voor zowel Utrechters als toeristen.

De ontwikkeling van het gemeentelijk cultuurhistorisch beleid moet tot 2013 gericht zijn op oefenen in het maken van duurzaam beleid. Er moet daarnaast gewerkt worden aan de realisatie van financiële input. Belangrijk is ook het nadenken over continuïteit van het cultuurhistorisch beleid zoals het vaststellen van de route ná 2018.

4.1 Conclusies van Oud-Utrecht

Het nadenken over toekomstig museumbeleid in samenhang met stadshistorie en cultureel erfgoed in de stad wordt door allen onderkend als een belangrijk uitgangspunt in de discussie over gezamenlijke programmering. Wat dat betreft is voor ons duidelijk dat de Oud-Utrecht Nota 'De Utrechtse Stadscollectie, van onzichtbaar naar zichtbaar' heeft bijgedragen tot deze discussie.

Daarnaast wordt het zeer gewaardeerd dat de Vereniging Oud-Utrecht de rol van katalysator op zich heeft genomen.

De programmering en de uitvoering van nieuwe presentaties van de Utrechtse stadscollectie mogen niet ondergesneeuwd raken in een té brede discussie over cultuurhistorisch beleid. Dit geldt zowel voor de culturele organisaties als voor de gemeente.

Cultuurhistorie moet het voertuig zijn om Utrecht tot een kwalitatief, hoogstaande en stevige stad te maken, waar het interessant is om te verblijven en in te investeren.

We stelden vast dat men op dit moment de stadsgeschiedenis breder beschouwt dan alleen de vaste opstellingen in de musea. De stad zelf kan er op allerlei

manieren bij betrokken worden om zo onderdeel te worden van de stadsgeschiedenispresentatie. De stad kan als context dienen. Zo zijn bijvoorbeeld de beeldbepalende gebouwen van het Geldmuseum, het Spoorwegmuseum, de Sterrenwacht en het Waterleidingmuseum van grote architectonische - en cultuurhistorische waarde en maken als zodanig deel uit van de Utrechtse stadsgeschiedenis.

Het Domplein kan als centraal plein de uitvalsbasis worden van vele mogelijkheden. Daarbij is het ontwerpen van een goede cultuurhistorische routing in de stad vóór 2018 een goede zaak. Zo bewaak je ook de bewegwijzering naar de kleine musea.

N.B. het gaat niet alleen om de historische binnenstad, maar ook om aandacht en behoud van de cultuurhistorie in de overige stadsdelen, c.q. wijken.

De intentie om tot een betere onderlinge en programmatische samenwerking te komen uit zich, naar de mening van Oud-Utrecht, in het feit dat een aantal musea zich buigen over de ontwikkeling van een gezamenlijk programmeringbeleid voor de musea binnen het museumkwartier onder begeleiding van één gezamenlijk aangestelde projectmanager. Daarin wordt ook met nadruk verder gedacht over de presentatie van de Utrechtse stadsgeschiedenis. Het nieuwe Utrechts Archief krijgt in deze een belangrijke informatieve rol toegedicht.

Deze gezamenlijkheid, waarin ook de andere musea en belanghebbende culturele partijen betrokken worden is voor Oud-Utrecht het vertrekpunt voor de hierna genoemde aanbevelingen.

Los hiervan stellen we vast dat de discussie binnen de gemeente ook op gang is gekomen over de Utrechtse stadscollectie. Oud-Utrecht stelt de initiatieven van de gemeente Utrecht om tot een goede inhoudelijke culturele nota te komen zeer op prijs.

Wij wijzen er wel op dat de politiek nadrukkelijk haar voorwaarde scheppende rol ook op zich dient te nemen.

4.2 Aanbevelingen van Oud-Utrecht

Op basis van de gevoerde gesprekken heeft Oud-Utrecht een eigen visie bepaald, maar is voor haar ideevorming mede te rade gegaan bij: het Stedelijk Museum Alkmaar, het Schielandhuis te Rotterdam en het Stadsmuseum Zoetermeer.

1. Kies voor het *concept om de historie samenhangend te presenteren* vanuit de bestaande musea en aanverwante culturele locaties (decentralisatie) en ondersteun deze door middel van een virtuele presentatie en creatief uitgewerkte educatieve programma's. Bepaal in meerjarencycli aan welke thema's aandacht wordt geschonken.

Probeer de grenzen van het traditionele museum 'op te rekken'.

Geschiedenis moet gaan leven, de tentoonstellingen moeten voorwaarde worden voor het scheppen van een informele leeromgeving. Hierbij kan samenwerking met inwoners verruimend werken. Te denken valt aan het verzamelen van objecten en geschiedenissen met al hun materiële en immateriële aspecten. Schakel historische Verenigingen in bij het verzamelen van gegevens.

2. Organiseer een *symposium* met alle betrokkenen, waaronder ambtenaren, museumvertegenwoordigers en onafhankelijke denkers met visie op een gezamenlijke presentatie en stadspromotie.
3. Zoek een aantal onafhankelijke kenners op het gebied van de stadsgeschiedenis en organisatie bij elkaar die kunnen dienen als *klankbordgroep* voor de gezamenlijke musea.
4. Het Centraal Museum als 'het huis van de stad' huisvest de *basistoonstelling van de Utrechtse stadscollectie* met sprankelend uitgewerkte interactieve presentaties, exposities, lezingen over actuele maatschappelijke kwesties en met name over die kwesties die een relatie hebben met de stad en haar (historische) ontwikkeling en haar plaats in de provincie Utrecht. De tentoonstellingen moeten hun weerslag vinden in het ontdekken van de stad zelf. Het Centraal Museum zou baat hebben bij *één herkenbare uitstraling* Stadsgeschiedenis en Kunst en niet bij een versnipperd concept. De gerelateerde locaties met hun specifieke collecties die onder regie van het Centraal Museum vallen zullen elders gehuisvest moeten worden.
5. Het '*front office*', waar belangstellenden met allerlei vragen over stadsgeschiedenis terecht kunnen is inmiddels gevestigd in Het Utrechts Archief. Van hieruit kunnen bezoekers verwezen worden naar andere culturele instellingen. Hiertoe dienen infrastructurele aanpassingen zoals o.a. bewegwijzering te worden gerealiseerd.
6. Het Museum Catharijneconvent wordt meer dan tot op heden het gezicht van de stad op het terrein van religieuze- en kerkgeschiedenis in bijvoorbeeld de te openen Utrechtzaal. Samenwerking met andere musea en projecten zoals 'Kerken Kijken' ligt daarbij voor de hand.
7. Het is zaak kunst niet alleen te beschouwen als entertainment. Verbeeldingskracht van kunst moet blijven.

Tot slot

De museale samenwerking met het project 'DE VREDE VAN UTRECHT' is een goede start voor een meer innovatieve aanpak. Dit steunt ons in het idee dat er werkelijk anders wordt nagedacht over het presenteren van de stads- en provinciegeschiedenis hetgeen zeer ten goede zal komen aan bewoners en toekomstige bezoekers van de stad. En bedacht moet worden dat Utrecht als evenementenstad niet hetzelfde is als 'Utrecht Culturele Hoofdstad'.

Wij hopen dat de politiek het voortouw neemt om met alle betrokken partijen *gezamenlijk* om de tafel te gaan zitten om de verschillende scenario's nader uit te werken.

Ingmar Heytze heeft het allemaal zo mooi verwoord in zijn gedicht

Utrecht voor Beginners

Kijk niet op een jaar of wat
voor goed begrip van deze stad.
Wie op zoek wil naar het hart
kan graven tot hij is verdwenen
in een gat van twintig eeuwen.

U kunt op zoek in boeken
zwaar als kloostermoppen
of een wenteltrap beklimmen
tot het raadsel aan uw voeten ligt.
Toch geeft dit geen beter zicht.

Zoek een goede avond uit,
loop de grachten langs en kijk
hoe het licht in de huizen verdwijnt.
Leg dan uw handen op een muur.
Hier heeft de oudste steen gelijk.